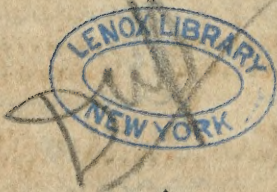

n laet
oord
en

311
—
5

24.-

Vertoogh, hoe nootwendich, nut ende profijtelick het sy voor de vereenighde Nederlanden te behouden de Vryheyte van te handelen op West-Indien, Inden vrede metten Coninck van Spaignen.

Als men blistelick wilt insien den oorspronck/aen-
vanck/bosytganck ende ghebuericheyt van dese inlandtsche
Oorloghe: Den aert ende gheneghencheyt der vbanden daer
wy mede te doen hebben/als mede den standt deser vereenich-
de Landen/en van waer sy hare middelen/macht/eude vooz-
naemste rijckdomen treckt/daer sy haer met Gods hulpe ge-
duerende dese oorloghe/soo mannelick ende stout vastelick mede hebben be-
vrijt/ende bevrijden moeten vooz het ghewelt haerder vbanden: Soo salmen
oock moeten bekennen datter noyt gheen Volck noch Landt ter werelt en is
gheweest/dat meerder oorsake heeft ghehadt om de waerschouwinge Salo-
mons die hy doet in het 26. capit. sijner spruken/ter herten te nemen/als dese
vereenichde Landen/alwaer hy seght: Den vyant wort bekend by zynere-
dene, hoe wel dat hy in t'herthe valsch is: Wanneer hy zijn stemme vriendelick
maect, soo en gheloofst hem niet, want seuen grouwelen zijn in zijn herte: het
welck Sirach oock bevesticht in zijn 12. Capittel/vers. 10. segghende: Betrou-
wen vyant nemmermeer, want gelijk als het Yser altijt weder verroeft, so
en laet hy ooc zijne treken niet. Item int 15. vers. De vyant gheeft wel goede
woorden, ende beclaecht u seer, en stelt hem vriendelick: Can daer toe oock
weenen, maer in t'herthe denckte hy hoe hy u inden cuyl brenghe: ende crijght
hy ruym, soo en can hy u wes bloets niet sadt worden. Om nu te bewijfen dat
dese waerschouwinge dese Landen vooznemelick aengaet/sal daer toe niet
verhalen den oorspronck noch gebuericheyt deser oorloge/norch int lange den
aert onser vbanden/die sulcx is dat ick niet en meyne dat eenighe Historien
verhalen van eenighe die by haer in tyrannie/onversabelicke gtericheyt/eer-
gtericheyt/wyackgtericheyt/trouloosheyt ende bedorch seuden mogen ver-
gheleken worden. Daer sal alleenlick wat segghen van haer ontrouwe ende
bedorch (dooz welken middel het schijnt datse ons nu meent t'onder te bren-
ghen) als mede aenwijfen den middel die wy hebben om ons daer teghens te
woyenen ende hare stricken te ontgaen/om alsoo de vooz3 waerschouwinge
wel int werck te moghen legghen.

Wat dan haer ontrouwe en bedorch aengaet is onnosdich daer exempelen
van te verhalen/dewyle dat eenen pghelicken/die maer en weet wat sich in
dese Inlandtsche Oorloghe heeft toeghedraghen (ick late staen wat in hon-
dert jaren herwaerts elders in Europa ende America is gepasseert) genoegh
bekent is/dat de Spaensche regeringhe is ghegrondt op dit Macchiauelische
sondenwecnt/namelick/Dat den Prince geen werck en behoort te maken van-

de onderhoudinghe sijner Beloften/ Tractaten/ ofte eenighe Verbintenissen/ die hy soude moghen aengaen/ als hy maer voozdeel mach doen/ wel synen Naech siet/ oft het spel sehoon heeft/ ende dat hy dan sonder eenigh wroeghen der Conscientie/ ofte eenich ander eertijck insien/ mach zijn trouwe schenden/ ende sonder schaemte alker volckeren rechten ende den Eedt bzeken.

Maer t'hooghste vā alle boosheyt/ ende dat ons de hairen behoozde te beghe te doen staen van vzeese/ is/ dat de vermeende Geseftelic kheyte/ ende vooz-
nemelick de Jesuwpten/ opentlick der ven leeren en voozghen/ dat de Pzin-
cen aen haren Eedt ende Beloften die sy den genen doen die sy ketters noemē/
niet en zijn ghehouden. Noemende boven dien Een heyligh Bedrocht/ als sy die
dooz sulcken middel connen bedzieghen: Houdent oock als eenen Artichel van
haer ghelooue/ Dat den Antichrist van Roomen, die sy Paus noemen/ een pe-
der mach van zynen Eedt ontslaen: Jae selvs wanneer hy het hun be-
veelt/ datse moeten op de verdoemenisse van hare sielen / hem ghehoosfamen
ende haren Eedt en Verbondt bzeken. Waer hy dan genoegh ghesien wordt
dat hy haer niet en ghelt noch Woorzt/ noch Beloften/ noch Verbondt/ noch
Verdrach/ noch Vrede-handelinghen/ noch Eedt/ noch pets datmen tot ver-
sekeringhe oft vasticheyt onder den menschen soude connen bedencken. In
voegen dat/ ofsmē den Vrede schoon met haer trefte/ ende in alles ovet comt/
het even soo veel sal zijn/ als oft daer noyt van ghesproken en ware.

Teghens welcke verblouckte ende grouwelicke Antichristische ende Ma-
chiavellische stricken/ geenen anderen raet en is als datmen de voozschreuer
leeringe Salomonis en Sirahs waer neme/ op dat ons niet en trefse tghene Si-
rach wyders op het 12. vers vā het voozschreue Capittel (sprickende vā den vy-
andt) seght: Treckt hem niet tot u, dat hy u niet wegh en stootte, ende trede
in u stede. Sedt hem niet by u, dat hy niet nae uwen stoel en pooghe, ende dae
ghy dan ten laetsten op mijn woorden dencken moet, ende dat het u dan rou-
we. Ende voozders: Ghelijck als wanneer eenen Slanghen- beverder ge-
beten wordt, dat en iammert niemant: alsoo weynich als dat soo een met wilden
ghedieren ommeget, en van hen verscheurt wordt, alsoo gaet het dyen oog
die den Godloofen aenhanckt, ende hem in haren sonden vermengt.

Welck ongheluck ons onghetwijfelt sal op den hals comen/ soo wy dooz
desen Vrede- handel bezoghen/ ende den Vpandt tot eenen roof worden/ ende
dat wy de Vpheyte/ daer tot noch toe soo mannelick vooz is ghestreden/ ende
soo veel bloets vooz ghestoxt/ comen te verliesen. Want wie isser doch die sigh
onsen in sulken ghevalle soude ontfermen/ en ter contrarien ons niet bespot-
ten/ ouer onse slechticheyt/ nalatichheit/ slappicheyt ende cleynherticheyt. Ja
selvs oock haten als menschen die alle hulpe ontweerdich zijn/ om dat wy de
goede ende trouwe waerschouwinghe van onse goede nabueren niet hebben
willen ter herten nemen/ haer hulpe verachte/ ons aende voozighe exemplen
niet willen spiegelhen: ende ghelijck als vergheten tghene wy aen andere al-
tijt hebben tot antwoozdt ghegeuen alsinen ons vanden vrede sprack/ twelck
niet alleen byde Heeren / maer by den ghemeynen man daghelick is inden
mondt gheweest/ namelick dat den dach wannere wy met onse vanden sou-
den in onderhandelinghe comen/ apparentelick den dach van ons verderf ende

andert

onderganck soude wesen/ ende datter vooz desen Staedt niet schadelicker en
wis als vanden Vrede te handelen/ vooznamelick met den Spaignaert ende
hare Hoorcheden: oft als het gheschieden soude/ dat het moeste wesen met de
Praten vande verheerde Landen/ die nu maer gelijk een O in Cyfer en zijn/
ende over de welcke hare Hoorcheden hebben dadelick vercreghen/ tghene den
Dertogh van Alba maer in Coper en hadde in t Antwerps Casteel opghe-
recht.

Maer bouen alle andere soo gaet de voozschreben Waerschouwinge vooz-
nemelick aen alle vrome Christenen die God met een reyn/supber/ en onghe-
valscht herte ende ghewissen soecken te dinen. die de handt niet aenden ploegh
en hebben gheslaghen om te rugghe te sien/ maer om in de weghen des Heeren
getrouwelick te wandelen/ dewyle dat die niet anders en souden te verwach-
ten hebben/ als vier/ galghe/ sweert/ ende ballingschap/ en in vzeemde landen
te moeten dwalen/ om datse de goede occasie van hare en hare's Vaderlands
brijheyt haer souden hebben laten upt der handt nemen/ ende niet steuer met
eren daer wue/ ende vooz en hebben willen steruen/ als des selfs onderganck
te moeten overleuen. Dewelcke derhaluē vooznemelick oock moeten toesien/
datse dooz des vphants listicheyt/ oft eeniger Jesuwpyten en Libertinen schijn-
redenen haer niet en laten inleiden tot haeren verderue/ want des vphants
meeste wit is/ dat hy Gods kercke in dese Landen mochte verstoozen ende
vpt-ropen.

Ende also wel de papisten vande veruolghinge om de Religie souden beurt
zijn/ insghelick veel Libertynen die haer als Chameleons in verscheden rou-
leuren veranderen naden gront daer sy op zijn/ nochtans en soude hare ellen-
de daer om niet te minder wesen/ want souden ghelickewel de soete vzyheyt/
sonder de welcke allen eerlickē herten het leuen bitterder is als de doot) moe-
ten missen: ende die vande ghereformeerde Religie gevlucht zijnde / so souden
sy die ghene zijn daer de vbanden haren moet aen souden coelen.

De Prouintien die nu Frontieren zijn / en welckers standt met den vrede
niet en wordt verandert / maer moeten Frontieren bliuen / hebben hier op
oock wel te letten / want als den Spaignaert den vrede vzaek / ende dese lan-
den op haer onuerstenste sochte te ouerbullen. so souden sy den eersten aenstoot
inden en den slach op den hals crighen / aleer datse souden ronnen gheholpen
worden / want als dese Landen gheenen Legher te velde en hadden tot harer
bescherminghe / waer wel te vzeesen datse niet langhe en souden ronnen tegen
houden / maer den vphant tot eenen roof worden / ende hoe sy gheseten hebben
als sy onder den vphant saren / ende dese vereenichde Landen tot vbanden had-
den / mach die van Deventer, Zutphen, Nimeghen ende veel andere wel
ghedencken / dan die van Holland / ende vooznemelick die van Zeelant souden
so haest gheenen noot hebben / also sy niet als te water en connen besvronghen
worden / ende souden onder tusschen misshien eenich secours vande gheallieerde
Princen moghen crighen.

Zemant sal hierop moghen segghen / dat ick tegens mijn eyghen schadulwe
berchte / datter niemant so dwaes en is / die de vphant wikt oft meput te betrou-

Wen: maer dat wy so wel sullen op ons hoede wesen in tijdt van vrede als in tijden van oorloghe.

Van ghenomen dat dit de meyninghe sy / so moet men sien oft men in tijdt van vrede sulcx oock sal connen te weghe brengen / ende oft de daet niet de woord. n sal ouer een comen / t'welck wy sullen verstaen als wy neerstelick letten op den standt van dese Landen / en van waer sy de meeste macht / rijckdommen ende middelen tot onderhoudt van desen staet trecken.

Soo is het dan seker dat naest Godt / den Coophandel / Zeevaert / als de versche pden hantwerken die in dese Landen gemaeckt ende elders verboert worden / zijn de zenuwen van dit lichaem / en sonder de welke dese Landen niet en connen bestaen / noch den meisten deel haerer inwoonders voeden / en na aduenant dat den voorsz Coophandel ende Zeevaert toe oft afnemen / dat oock na aduenant hare macht ende sterckte wast oft vermindert.

Nu meyn ic in twee voozgaende Discoursen genoeghsaem bewesen te hebben / dat dooz den vrede onse Neiringe / Zeevaert / Coopluden / Ambachtluden Scheeps ende Crijtschvolck ons ten deele sal ontrocken ende den vrant toegheiaecht worden / waer dooz dese Landen seer sullen gheswacht / ende den vrant ghesterckt zijn.

Ende omeen cleyn voozbeelt te gheuen van het ghene dooz den vrede in desen deele sal ghewocht worden / so moet men maer sien wat crancke neiringe den Treues in dese Landen veroozsaect / d'welck ten deele spruyt wt dien dat vele lieden op den vrede wachten / latende te doen t'gene sy anders doen soude / d'een om dat hy van meeninge is dat te verrecken / ende zijn residentie elders te nemen / andere om dat se hopen dat se van andere plaetsen haren coophandel ende neeringhe pzoefelicker en beter sullen vziuen als wt dese Landen / waer by ghenoech te spuren is wat het wesen sal den vrede ghetrossen zijnde.

Waer wt dan ghenoech blyckt dat het niet ghenoech en is dat men segghe oft voozneme dat men den vrandt niet en wil betrouwen / maer datter meer als woordt oft willen moet by wesen / namelick dat men middel en macht van volck moet hebben om alijt op zijn hoede te moghen wesen / en dat men hem niet en behoeue te betrouwen / ende dat gebhekende / soo sullen wy hem nootzakelick moeten betrouwen / ende ghelijck als op zijn ghenade leuen / want een yder verstaet wel dat so den noot ons nu eenichsins soude mogen dwingen om tot de vrede-handelinghe te comen / so sal hy ons noch veel meer dwinghen om den vrede niet te bheken / wat ghewelt oft onrecht onse vranden ons hier na souden moghen aendoen / wanneer wy ons volck ende middelen ten deele quijt zijn / welke occasie hy dan wel soude weten waer te nemen om ons been voozbeel booz ende dander na af te nemen / tot dat hy ons geheel soude onder zijn clauwen krijgen / waer vooz onse ghenadighe God ons wil beschermen / oft anders sullen de ellendichste menschen zijn die ter werelt leuen.

Ich hebbe in mijn voozgaende Discoursen oock bewesen dat dese Landen wel souden versekerd zijn somen de verheerde Landen weder in hare voozige pzinullegien en vziheden conde bzen ghen / ende dat de gereformeerde Chrijtelycke Religie daer mochte openbaerlic geoeffent worden / maer also het schijne

Wt de ouergelaten artickelen dat dit voynt niet en sal comen vercregen woorden/ soo wil daer op niet staen/ maer tselue God beuelen/ die tshinder tijt zijn H. Euangelium wel sal weten te verbeyden/ ende zijn kercke tot hare volheyt te doen wassen / in spijt van den Satan ende alle boose raetgh:uers die tselue soecken te verhinderen.

Soo is het dan noodich dat wy sien oft daer noch eenich ander middel ouerich is om ons seluen (met Gods hulpe) in den vrede te moghen manueren / sonder op de genade van onse vvauden / oft sels oock op de hulpe vande nabuerige Potentaten / gheheelich te moeten staen/ twelck epghentlick het gene is dat icn voozghenomen hebbe in dit Discours te verhandelen.

Wt het gene ic boue alreede verhaelt het be rammē genoerch sien dat het vooznānste daer naest de Religie ende der Landen Priuilegie op behoort ghelede te worden. is dat men de Neiringhe/ Zeeuacr/ Coopliden ende Ambachtlieden / met alle behoorzlicke middelen hier sie te behouden / ende dat / so eenighe quamen te vertrecken / andere in hare plaetse mochten crijgen.

Nu om hier toe te moghen comen soo moet eenen middel ghebonden worden / om den Coopman wt dese vercrechtde Landen niet meerder voozdeel als wt andere landen te doen handelen/ dat den ambachtsman grooter dachhueren mach verdienen als elders/ en dat zijn hant-werck wel mach vertiert worden/ dat den Zeeman eenighe vaert hebbe daer hy oock met meer profijts mach vaeren als upt t'spant's Landen / ende dat de reple bouen dien niet al te periculeus oft te lanck en sy/ ende soo wy dit connen binden/ sullen het volck ende de neiringhe hier sonder twijfel wel behouden.

Maer desen middel en is in Europa niet te vinden/ also alles daer so doozsocht wort/ dat daer geē meerder voozdeel vooz ons (maer eer min als vooz andere) is te vinden/ dewijle ick bewesen hebbe dat de verheerde Landen tot den coophandel beter bequacmicheyt ende meerder versekertheyt hebben als dese Landen / ende datse insghelick hare manufacturen beter coop connen gheuen als wy/ daer noch by voegghende dat die van Hooghduytslant/ Vranckrick/ ende Sweden arbeypden om verscheypden hantwerkers van dese Landen daer te crijghen/ dat apparentelijck die vande verheerde landen oock veel meer Scheypen sullen wt reeden als sy vooz de troubelen ghedaen hebben/ soo opde Viseerpe als Coopvaert/ om onse Zeevaert te swacken / ende datse in toecomende tijden moghen sterck ter Zee weesen/ ende ons de macht beneemen / derhaluen moet den voozsz middel buyten Europa ghesocht worden.

Soo moeten wy van den seluen nieuwers als in Indien soecken / daer ick in mijn voozgaende Discoursen niet van vermaent en hebbe/ also ick niet en ronde gheloouen dat onsen vyant so onbeschaemt soude gheweest hebben/ dat hy soude hebben dozuen versoecken / dat wy dien handel souden moeten verlaten. Maer sieide dat het nu daer ten deele op aencomyt/ ende dat den vyant noch schijnt daer by te willen bijuen / na d'avisen die tot noch toe wt Spaengien sijn gecomen/ ende dat hem noch niet genoech en is dat de Heeren Staten hem vzeersamelick willen laten besitten de landen die hy gevsurpeert ende met ghewelt ghedwonghen heeft/ waer dooz zijne macht versterkt ende d'onse

D'onse verſwaacht woꝛt / maer dat hy daerenbouen haer de boozſ Indische
baerden oock ſoerkt giꝛt te maken / om ons alſoo den aſem gheheelick te be-
nemen / en ghelyck als met eenen ſlach den hals af te ſnyren / ende dat ick daer
hercuens vzeefe dat permant ſich mochte laten beweghen om van dien handel
te wijcken / oft inners van den weſt Indiſchen handel / dooz dien dat hy mo-
ghelick niet wel en ſoude verſtaen wat aen den ſeluen gheleghen is / ſo ſal ick
rozetelick bewghen wat nutticheyt / ſtercke / macht er de rijckdom deſe Landen
daer wt ſullen moghen trecken / ende dat het den eenighen middel is om te
vercrighen het ghene ick bouen geſeyt hebbe noodich te weſen om deſen ſtaet
te mainteneren.

Het is wel ſoo dat met eenige Diſcourſen van gheleerde lieden / is betweſen
recht dat deſe Landen aenden Indiſchen handel hebben / den intrict die
wy ende gheheel Europa ſouden liyden / ſo wie dien verlieten / oock eenichſing
wat ſtercke ende boozdeel dat deſe Landen daer wt trecken. ende dat boozne-
melick wt de Ooſt Indien en Guinea, maer t'ghene dat daer vanden Weſt-
biſchen handel verhaelt woꝛdt is meer het profijt dat wy daer gehad hebben
ende met den artickel vanden treues ſelfs quiteren / als t'ghene wy daer nu
hebben / oft inden Treues / Vrede oft Oorloghe ſouden moghen vercrighen /
want al de handel die wy inde Weſt Indien tot noch toe hebbē gehad / is vāde
Margarita tot Cuba gheweest / alwaer den Coninck van Spaengien ouer al
ſchier ghebiet heeft / ende alſo byden artickel daer vanden Treues ge-handelt
is / woꝛt geconſenteert dat wy niet en ſullen moghen varen ter plaetſen daer
de Spaengiaerden zyn / ſo verlaten wy den boozighen handel / ten ware met
conſent vande Spaengiaerden. d'welck hy hun wel ſullen wachten te conſente-
ren: Ende het is wel apparent dat het ghene wy in Ooſt Indien hebben ons
oor ſal inden Treues benomē woꝛden / ten hy dat wy den Weſt-Indiſchen han-
del daer by behouden / en dat dooz de navolghende oft dierghelicke middelen.

Erſtelick / ſoo is het wel te vzeefen dat den Coninck van Spaengien den
peper ende andere waren die van daer comen / ſal op ſo leeghen merckt ſtellen
ende ſoo veel ſchepen derrewaerts ſenden dat wy daer gheen profijt en ſullen
doen / oft met de Portegifen geen merckt comen houden / t welck hy lichrelick
ſal te weghe bzenghen / dooz dien dat hy de ſchepen ſelfs doet bouwen ende
wtruff / ende weet wat hy booz vracht vande goederen heeft / die hy dan can
leeger ſtellen / zijne Tollen ende incomē op de ſpicerien ende andere waren ver-
lichten / en oft hy dooz dien middel vijft oft ſes hondert duſent croonen iaer-
licx booz eenen tijt van iaeren van zyn incomen miſt / tſelue en can hem niet
veel ſchaden / en moet in d'oorloghe ongheluck meerder laſten draghen vande
oorloch-ſchepen die hy onderhout tot bevrindinghe van zyn ſchepen / ende
d'uyt reedinge coſt hem nu ooc veel meer alſe in tijt van vrede coſten ſoude /
ende alſo hy een Coninck is die meer ſiet op zyn reputatie / behoudeniſſe van
zynen ſtaet / vermeerderinghe van zijne macht / ende epidelick op het toeco-
mende / als op het teghenwoozdighe / en wel weet dat ſo hy ons eens wt die
vaert canerijghen / dat hem zyn achterſtel haest ſal betaelt zyn / ſo ſal hy daer
niet op ſien om tot zyn vermeten te comen.

Van

Wanneer hy nu ons de proffijten soo en doen minderen/soo weet hy oock wel dat onsen lust van der waerts te varen sal afnemen/ende dat wy Cooplieden zynde/den meesten deel meer sien op het teghenwoozdighe profijt als op s'ghene in toecommende tijden daer wt soude moghen volghen. **De p**roffijten sal hy hem Jaer op Jaer in Indien sien te verstercken/ende een groote Macht te vergaderen: die hebbende zynen slaech waer nemen/ende de Coningen die met ons int verbont zijn/oft met ons ghehandelt hebben/ouer vallen/oock eenige niet ghelt soecken om te roopen om ons te bedrieghen/waer toe de Oost Indianen ontromw ghenoech zijn/ende naer haer segghen soo en hebben sy gheen been inde tonge/rommen die veranderen als sy willen. Als hy oock inct Banzam en Sumatra conde vermeesteren/so souden wy het met dien handel sterck hebben. **W**ouen dien sal hy oock soecken onder eenighen deckmantel/eene van onse Vloten teentgher tijt met voordeel te bespringen/cu ons alsoo op groote schade bzenghende/den handel vruchteloos maken.

Als dit nu gheschiede/soo en soude daerom den Vyde in dese Landen niet ghebroken zijn/maer wilden de Cooplieden dien handel behouden. so sullen sy wederom heel sterck ende met groote onkosten derwaerts moeten wt reeden/waer toe het Bootsvolk als het de vaert op Spaengien en ander Landen by heeft/qualick sal te becomen zijn/dan niet veel grooter huere als sy vooz besen gewonnen hebben: Syndelick/den heelen last van d'oorloghe soude dan op hun aencomen/waer doorse swaerlick tot dese wtredinge oft tontinuatie vanden handel sullen willen verstaen: Eenighe vande Bewint-hebbers sullen oock swaricheyt maken van langer in administratie te wesen/bzesende d'ongunste vande gheemeente soo het qualick ginck/eeuighe/die haer Schepen en goederen dan in Spaignen hebben sullen/oock af-raeden/bzesende dat den Spaengiaert haer de ballen daer soude doen betalen.

Dien middel om bzenhede/soo sal het daer nae aencomen op der Landen hulpe/die sullen moeten serours doen wil men desen handel behouden. **M**aer te is te bzesen dat de Landen/niet de ordinaris garnisoenen/de voozige t'achterheden/ende de bzeese souden moghen hebben van hier vande vanden bespronghen te worden/soo veel sullen te doen hebben/dat veel Provincien souden onwilligh wesen om daer toe te verstaen.

Daer by en sullen niet ghebreken eenighe vanden vanden Landen/die alle de swaricheden die hier op vallen/op het hoogste sullen weten vooz te stellen: Als dat de repse seer veel volck verniet: **W**atter meer schipvolck sterft alster tot de Zeevaert aen ghequeerck wordt. **D**at de Hegeerders des Lants in allen ghevalle meer sorghe behooren te draghen vooz harer onderdanen leuen/als vooz de vermeerderinghe vande rijckdomen der Landen/ende noch min van particuliere personen: **D**at door de langhe absentie van eenighe gehoude Mannen die derwaerts varen/veel vrouwe die thups bliuen/dickwils in groote swaricheyt vallen/ende veel onruchts wort bedreuen. **D**at vele die derwaerts varen/dooz quade exempelen diese aen de Mahomeristen ende Heydenen sien/menichmael hare boose manieren ende ghewoonten aennemen/haer met d'ongeloofige Vrouwen vermengende/de conscientie comen te verliesen/

Kezen/ ende alsoo die boose manieren ende zeden hier Int landt bzinghen. **W**ders/ dat weynighe Manufacturen derwaerts worden geboert oft gesleten/ maer dat ter contrarieren met der tijt eenighe van daer herwaerts sullen ghebrucht worden/ die de hantwercken van dese Landen seer schadelijck sullen wesen: Wat het ghelt daer mede wt de Landen worde gheboert/ ende dat de Schepen die derwaerts varen/ in tijt van noode dese Landen gheen en grooten dienst en connen ghedoen/ midts datse verre vander handt zijn: en t'huys comende/ seer ontrampancert comen/ soo datse seer onghereet zijn. Waer we dan by eenige lichtelic soude couren besloten te worden. dat het beter ware die vaert gheabandonneert/ als tot costen van t'Landt ende verrijckel van so veel menschen/ ghecontinueert. Doch ick en hebbe niet voorgehouden dese swaricheden al te beantwoorden om roysheyt wille/ maer sal alleen seggen dat in allen ghevalle het gemeene beste moet voor t'particulier gheprefereert worden: want inde voorsz. verhaelde Discoursen is ghenoech bewesen/ dat inde Indische vaert onse macht ter Zee veel is bestaende.

Soo sullen wy dan nu comen tot den West-Indischen handel/ daer van by velen seer onverstadelick worde ghesproken/ voorgevende dat ons daer niet veel aen gelegen en is / alsoo wy daer ghen plaetsen ofte Vasticheyt en hebben/ ende den handel die wy daer ghehad hebben met den Creues verlasten: Maer dit moeten wy wat naerder insien / ende verhoeye in t'vervolgh van desen/ het contrarie te bewijzen.

Om dan wel te verstaen wat dese Landen aen den West-Indischen Coophandel ghelegghen is/ soo moeten wy voor eerst verstaen waer in dat den meesten rijckdom van dien handel bestaet/ die door de Spaengiaerts derwaerts ghedreven worde.

Ten anderen/ door wat middel wy den seluen sullen moghen deelachtich worden. Ende epudelic bewijzen/ wat nutticheyt/ voordeel/ macht en sterckte dese verrenichde Landen daer door souden moghen verrijghen.

Het gemeen gheboelen hier van is/ dat den meesten rijckdom van desen handel soude ghelegghen zijn inde rijcke Goudt ende Silbere Mijnen die Indien heeft. Van t'selve is een groot mis verstant: want den meesten rijckdom bestaet inde verscheden vruchten ende ghewassen die in die Landen van Indien vallen/ als daer zijn Supker/ Gember/ Indigo/ Cochonille/ Salsaperrille/ ende ander Drogherpen: als mede diverse soorten van Hout/ Sypden/ Peerlen ende gesteenten: ende wederom inde verscheden manufacturen/ Waren ende Coopmanschappen/ die van Spangien herwaerts gheboert werden/ waer by den Coopman/ Ambachtsman/ Schippers/ Landlieden/ ende meest alle de gemeente leuen. T'gout ende t'Silber geeft den Coninck wel een groot profijt/ maer niet soo veel aen t'gheheel Lichaem vande Gemeente. De Spaengiaerden die eerst in Indien quamen/ hebben daer oock groote rijckdommen wt getrocken also sy t'Gout en t'Silber daer met groote menichte bonden/ dat by d'Indiagen van langer hant vergadert was: Maer nu t'selve door lauchheyt van tijden seer is verschoben/ ende dat daer niet veel meer en is te halen/ dan het ghene met grooten acrbeyt daghelijck wt de stey-

den ghetrocken woꝝdt/soo beſtaet den Rijckdom alſnu meest inde Coopmans-
ſchappen die ouer en weder gheboert woꝝden.

Tot bewijs van desen en sal ick gheen langhe beschrijvinghe doen van
de Rijckdomen die behaluen t' Gout en t' Siluer wt West-Indien come/maer
alleenlick gebzupcken het exempel van Brasilien, daer geen Goudt noch Sil-
uer Minen en zijn/ ende niet en hebben als Supcker / Cattoen / Brasilie
hout/ Confituren ende Gember: dan den Gember en mach wt Brasilia in
Spaengien niet ghebrocht woꝝden/om dat die van Sant Domingo, die daer
meest op staen ende leuen/niet en souden bedozen woꝝden: Nochtans soo is
den Brasilschen handel een vande pꝛofijtelickste van gheheel Indien, ende daer
Portugael meest by bestact/ ende daer sy (nu Guinea ende Oost-Indien schier
quijt zijn/ oft immer wernich pꝛofijts wt trecken) haer Traficque by on-
derhoudē: want wt Brasilien woꝝden jaerlijcx d'een Jaer min/d'ander meet/
ghebracht tusschen de veertich ende vijftich duysent kisten Supckers/welcke
souden moghen gheestimeert woꝝden (alsoo de twee derde wite/en maer een
derde bzupne Supckeren zijn) op 2 s. pont blaems dooz een: dan ghenomen
dat het zijn 40. duysent kisten/elcke kiste tot 20 pont blaems/bedraecht acht
hondert duysent ponden blaems zijn achtenveertich tonnen Goudts/sonder
het Brasilie hout/Cattoenen ende andere meer/dat oock eenen grooten rijck-
dom gheeft: ende dan de Manufactueren ende andere waren die van Portu-
gael derwaerts geboert woꝝden, die mede wel soo veel bedragen als de dooz-
schreuen Supckeren: Cis wel waer datter oock veel ghelts wt Portugael
derwaerts woꝝdt gheboert/maer dat comt om dat daer anders gheen Ma-
nufactueren en woꝝden ghesleten/als die de Portuguesen selfs van doen heb-
ben/maer hare slauen/die veel duysenden zijn/ en hebbe niets/want die meest
naeck loopen/ ende alsoo en trecken sy daer gheen ander voordeel wt als den
aerbept/ende vande Wilde oft Brasilianen en hebben sy oock gheen gheniet of
voordeel/dewyle sy die veracht/t'onder ende ongheoeffent houden/daerente-
gen als wy daer waren soo souden wy wt onse Kerbeppers mede groot voor-
deel trecken/ende den Coophandel soude daer dooz seer versterckt wesen. Hier
by cammen nu lichtelic afmeten wat grooter Rijckdomen de Waren vā west-
Indien al tsamen gheuen/ende noch meer wat de Coopmanschappen die der-
waerts gheboert woꝝden/wt bꝛenghen: Want in Nova Spaignia ende Peru,
zijn hier en daer noch eenighe Indianen die ghepolliceert zijn en geleet gaen.
Ende ten waer geweest dat de Spaengiaerts/ dooz hare groutwelicke tyran-
nie de Inwoonders vande landen daer sy ghebiet hebben/ meest hadden upt-
gheropt/ onghetwijffelt souden sy meer voordeels daer van trecken als sy nu
wel doen/dewyle d'Indianen wat bozgherijcker souden ghewoꝝden hebben/
en om te genieten de bzucht die vanden aerbept rompt/haer tot den aerbept
ghewent hebben: maer die Landen zijn nu meest van hare Inwoonders ont-
bloot/ ende die noch oberich zijn/ woꝝden soo t'ander ghehouden/ datse here
noch sinnen en hebben/jae schier lieuer hebben te steruen als onder sulcke ty-
rannie te leuen: ende hier mede hebbe ick ghenoechsaem aenghewesen/waer
inne den Rijckdom vanden West-Indischen Coophandel meest bestact/namē

Ijck inde Waren ende Cooymanschappen die d'een Landt heeft ende d'ander Landt niet en heeft/ doch het Goudt ende Silver ents daer niet quaet by om den Coopshandel te stjuen.

Den middel om desen handel deelachtich te worden/ is datmen daer eenige Colonias op rechte/ende om die bequamelick op te rechte/moetmen het concept van de West-Indische Compagnie laten voortgaen hebben/ t'welck in tijt van Wyde of Treues/beter en bequamer/ niet minder costen ende pernyckels sal conuen gheeffeueert worden/ als in tijt van oorloghe: ende by den Coopshandel sal also van gheels ghenoech gebonden worden/ sonder dat men des Landts middelen daer toe behoeue te ghebruycken/ want sulken niet het vierde deel van t'Capitaal daer toe van noode hebben/ dat wel in tijt van oorloghe souden behoeuen.

Oste dat de Heeren Staten dese saerke selve byder handt nemen/ het welck nae mijn oordeel het beste ware/ende dat een prder vā dese Landen der waerts van soude moghen handelen niet Paspoorte/Ende dat de Landen daer eenen Tol voor ghenoten van 5. tot 10. ten hondert/nae datse tot der Landen en het gheemeene beste voordeel souden bevinden te behooren.

Want also inden artickel vanden Treues is ghearordeert / dat wy sullen moghen handelen en traffiqueren in alle plaetsen / haenen / ende sieden daer den Coninck van Spaengien gheen ghebet en heeft / so wort ons daer mede by ghestelt van te moghen handelen in Terra Florida, de Antillas, de geheele Zee-ruffte vā Wiana, een groot deel van Brasilien, van Brasilien voorder tot aende Strate van Magallanes, zijnde wel 500. mijlen daer den Spaengiaert geen gebiedt en heeft/als alleen op Rio de la Plata, wijder door de staet van Magallanes in het rijcke Landt van Chili, ende veel ander Landen en Eylanden inde zuyt-zee geleghen: ick geswijghe de groote rijcken die te lande waert- in zijn ghelegghen/ die oueruloet van Gout ende andere costelichheyt hebben / welcke volckeren oock eenighstins gepoliceert zijn/ en tot de welke de Spaengiaertz midts hare tyrannie gheenen toeganc en connen crjgen / maer daer wy met der tijt ghoede vrientschap mede souden mogen maken / in welke voorz Landen wy onse Colonias souden moghen stellen / ende also onsen Coopshandel daer byjnen / onghelijck beter / bequamer / en met meer profijts als de Portegisen en Castilianen doen/maer te segghen de plaetse waer men voor het eerste bequameste soude moghen neder slaen/ t'selue is niet gheraden/want dat waer de raosen pot te vroech ontdecken/en den Spaengiaert waerschouwen/twele niet en dient gedaen: want oft schoon de Heeren Staten raetsam vonden dit na te laten soo sal het onghetwijfelt eenighe van onse naebuieren te passe moghen comen.

Wanneer men nu eenighe Colonias hadde op gherecht / soo souden wy den meesten handel van Indien in onse handen crjghen / om dat wy alle manufacturen hondert ten hondert comen beter roop geuen/als de Spaengiaertz/ ende de Waren die wt Indien comen zijn ons oock 50. ten hondert beter als aen haerlieden / bewijse sy ons wel soo veel meer comen te costen eer die we Spaengien hier comen / ende bouen dien soude ons volck eude landtslieden

deur hare Industrie en arbeitsaamheyt noch veel meer voordeel doen als de Spaengiaerden. De selue Spaengiaerde die op onse grensen souden woonen souden ook alle middelen aenwenden om met ons te mogen handelen / ende om den goeden coop van ons soecken te coopen / ende also soude noch ware ouer geheel Indien verspreyt worden / ende wy souden een deel van haer Goud ende Silver in onse handen crygen / al waer ischoon dat wy selue geene Ryken en onderichten oft en vonden /

Men moet oock niet meynen dat den Spaengiaert alle de vruchtbaerste Landen en plaetsen van Indien so soude beset hebben daer geen en souden overgebleuen zijn die goet / ghecomert / vruchtbaer / en bequaem souden zijn om te bewoonen / ende daer proffyt wt te halen is / dewyl wy weten dat hy noch dagelick oorloght om eenige in te nemen / dat andere om de onbequaemheyt van sijne groote Schepen van hem niet wel en connen besocht worden / als mede door de resistentie die hem de Indianen daer doen / sommighe zyn hem oock noch onbekent. Den Spaengiaert soecht oock meest gedaen werck / ende heeft liever alsulcke Landen daer hy Goudt ende Silver Minen vindt / om de arme Indianen in dien arbeijt te versmooren / ende sich alioorijck te maken. Venevens dien zijn de Indien oock soo groot / dat hy het niet over al en can besetten / waer door het vierde deel vande Indien by de Spaengiaeris niet bewoont en zijn.

Enighe sullen groote swaricheyt inden aenbaeck van dese saecke vinden / om datse meynen dat het langhe Zaren sal aenloopen eer datmen profyt wt desen handel sal connen trecken / maer die is misverstant / want Supker en Gember zijn ghewassen die soo wel voorts setten / dat wy in anderhalf Jaer oft twee Zaren ten ysterken sullen vruchten van onse plantaghe hebben / ende men moet opde Oost-Indische reyse wel 5. ofte 6. Jaer wachten eer men daer ghemiet van heeft: ende als het eens in treyn is / sal het Jaer op Jaer toenemen. Ick geswijghe dat daer Soudt / Houdt / verscheypden Derwen / Cubaco ende anders valt / daermen voor het eerste eenich gemet van sal crygen / verwachtende een beter.

Ende om dit wel te verstaen so moet men maer lettē op der Portuguesen doen / die noch sints 4. of 5. Jaer herwaerts / een nieuwe populatie hebben begost / wel hondert mijlen van Farnanbuque / naer der de Linie: ende wanneer sy daer gheen voordeel by en saghen / wat soude haer beweghen datse nieuwe plaetsen souden bouwen / Supker-molens stellen / moeyt / cost / en arbeijt doen / ende nieuwe Landen soecken / daer sy inde Bape Fernanboucke ende elders wel gheseten zijn.

Seghtmen hier op de Portuguisen en ander Spaengiaerden hebben daer nu beter bequaemheyt toe als wy / dewyle sy daer enighe plaetsen hebben / ick bekent / maer als sy daer eerst gheromen sijn / soo en hebben sy so goeden ghelegentheyt oft bequaemheyt niet ghehad / so van Schepen en anders als wy nu hebben te meer om dat ons die Landen nu soowel bekent zijn als haer / ende wy hebben goede commoditeit om wt eenige onliggende plaetsen te cryghen alles wat wy tot oprichtinghe van Colonias souden moghen van

doen hebben / welke plaetsen hier oock niet en dienen verhaelt / maer des Spaengiaert heeft in het begin alles moeten wt Spaengien crÿgghen / wat hy daer vā noode hadde / dan hier ouer hebbe ick in een Discours dat ick op de Populatie vande Indien ouer eenighe Jaeren ghemaect hebbe ghenoech ghehandelt / wil tselue hier niet herhaelen / tis ghenoch dat ick bewesen hebbe dat den middel om deelachtich te worden aendē rÿcken handel van Indien is / datmen daer eenighe plaecten besetten moet met volck van dese Landen / moeten nu oock ten deele bewÿsen wat grooten voordeel sterckte ende nuttichept dese Landen daer wt sullen trecken.

Om dit te bewÿsen en sal ick niet verhalen / de gheleghenthept / gheterperhept / gesonde Locht / bequame aertrÿcke ende vuchtbaerhept die dese Landen van Indien hebben / noch oock de mentichte van Rivieren / ouerbloet van vieruoetighe dieren / Geuogelte ende Visschen / noch mede niet in t' lange wat Waeren en vuchten dat daer wassen / dan sal maer met een woort segghen dat tselue Landt bequaem is tot plantinghe van Olie / Wijn / Supker / Sember / Cochénille / Cattoen / Indigo / diuersche Droogerÿen ende alderhande Fruyten / ende om cozt te segghen van alles wat Spaengien ende west-Indien ons nu gheeft / ende dese Nederlanden by haer seluen niet en hebben / twelck dan nootsakelijck eenen rÿcken handel sal moeten gheuen.

Wat desen handel den rÿcksten is die wt Europa gedzeuen wort / meyne dat bytē twÿfel is / want niet alle Spaengien daer groote rÿckdomen wt treet / maer geheel Europa heeft daer wel by ghebaren : en t' exempel vande Spaensche Cooplieden mach hier in dienen / die op dese Nederlanden zeer grooten handel plegghen te doen / maer als sy begonden te gheuoelen ende te smaken wat grooter profÿten dē Indischen handel gaf / so hebben sy ons haren ouden handel allepnskens ouergelaten en haer meest tot den west-Indischen handel begeuē / daerse bouē alle de groote belastingen noch ordinaerlic vā vÿftrich tot hondert ten hondert plegghen te winnen : De nederlanders die in Spaengien hebben ghewoont ende onder den dupm paert ende deel daer in ghehadt / connen tselbe betuyghen / als mede de groote rÿckdommen die de Geneuoysen daer wt hebben ghetrocken.

Het profÿt dat wy van dese Landen souden doen met onse Manufacturen soude ongelyck noch meerder zÿn als t' gene dat de Spaengiaers doē / dewÿle men weet dat de goederen die ouer Saengien gefonden worden moeten d'onrosten dragen van hier derrewaerts te voeren : dat den Cooyman aende selve pleecht gemeenlick twintich ten hondert te winnen / d' een tijt min en d' ander tijt meerder : In Spaengien in het incomen worden met Tollē ende ander onkosten noch twintich ten hondert belast / in het wtgaen weder soo veel / dan vallen d'onkosten van Spaengien op Indien oock ongelyck meerder als van dese Landen / en al en wonnen wy niet meer als tghene ontspaert wort / mee de goederen ouer Spaengien derwaerts te sepden / so waer t' selbe niet dan te veel ghewonnen / en ick achte dat de Cooplieden van dese Landen / haer wel met de helft souden te vreden houden.

Wat onse Manufacturen daer oock wel souden ghetrocken worden / tselue

fs buypen alle twyffel/ dewijlle men weet dat^{te} booz desen by de Spaengnaer-
den seer zyn ghetrocken gheweest / t'welck nu by de ghene die van dese Lan-
den derwaerts souden gaen woonen niet alleen en soude gheschieden/ maer
t'waer te hopen dat de Spaengaerden om den goeden coop souden haer beste
doen om die daer van ons te moghen coopen : bouen dien souden d'Indianen
met der tijt wat bozgerlijc worden ende haer allepnskens beginnen te cleeden/
ich spreke van die/ die aende Zee Custen woonen/want die te landwaerdt in
woonen gaen meest al ghecleet / die metter tijt in onse cleedinghe oock souden
behaghen crijghen/ende voelende de nutticheyt diese wt verscheyden waeren
van dese Landen souden trecken (ghelijck in Guinea sulcx oock gheschiet ende
hier noch meer gheschieden soude alse onder ons souden woonen) so souden sy
oock arbeypden om jets te hebbē daer vooz sy de selue souden mogen betomen/
ende haer also d'een tot Landbouwinghe/ d'ander tot het wercken inde Wij-
nen / ende de Vrouwen tot Spinnen van Cartoenen ende sijde reedinghe be-
gheuen / alsoo dooz de werinte des Landts de Zijbewozmen daer wel sullen
voozts setten/welcke ghesponnen Catoenen ende gereede Zijde men dan hier
int Landt soude bycughen om tot Fusteynen ende andere handwerken ghe-
byprckt te worden / waer wt ghenoech ghespeurt wordt dat tselue dese Lan-
den noch meer boozdeels soude gheuen als aen den Spaengiaert / ende wat
grooter boozdeel ende macht dese Landen daer dooz souden vercrijghen.

Ende also den Spaengaert wel weet dat dē coophandel bestaet in het ober-
byenghen van waren ende coopmanschappen van d'een landt in bander/ende
dat daer toe noodich is dat het een Landt ouerbloet hebbe van t'ghene d'an-
der ontbzeect: so laet sy niet toe dat in Indien Olpen oft Wijnen geplant wor-
den/ om also den Coophandel te onderhouden/ waer toe wy een veel beter be-
quaemheyt hebben als den Spaengaert oft eenighe Landen in Europa, want
also in Indien gheen handwerken en worden gemaect, van Weberije/ Cra-
merije/ Maelderije/oft Peurenburgherije, of inamers seer weynich : so soude
niet toegelaten worden dat yemandt vande gene die derrewaerts soude gaen
wt dese Landen / aldare eenighe der voozsz handwerken soude moghen ma-
ken / maer souden hun daer zijnde / moeten gheueiren met Landt bouwinghe
ende Coophandel oft eenige Ambachten die tot onderhout van haer ende ha-
re Steden noodich waren/ende daer dooz den Coophandel ende dese Landen
niet vercozt en worden / waer toe alle die derwaerts varen souden moeten
Eedt doen/datse geen der voozscheydē Handwerken en souden maken noch
laten maken maer naer alle haer veruogen verhuideren datse daer niet gho-
maect en worden.

Bouen dien souden oock moeten sweeren datse met gheen ander volcken
noch oock op gheen ander Landen en souden handelen als met die vande ver-
eenichde Landen / en op dese Landen/oft met sulcke als met behooylike pas-
poozt vande E. Ho. Heeren Staten daer souden comen / ende men soude met
der tijt d'Indianen met eenich accoozt daer toe byenghen dat sy sulcx oock be-
louen souden.

Welck niet alleen eenen middel en ware om dien handel te crijghen/maer
om

om dien aen dese Landen te verknopen: Waer wt een yder ghenoech can afsnemen, wat groeten Coophandel ende Neiringhe dese Landen hier dooz sou den verruyghen/ ende meyne daer mede oock genoech gewesen te hebben/ den middel om de Cooplicken met meer voordeels wt dese landen/ als wt andere landen te doen handelen.

Wt het ghene voorszreuen is/ can men oock ghenoech sien dat dit eenen middel soude wesen/ om de Ambachtslicken van dese Landen grooter daghuieren te doen winnen als elders/ ende hare hant wercken wel te doen verrieren: Daer noch by voeghende/ dat van dese Landen nae Indien gheue Manufacturen en souden moghen ghesonden worden/ als die in dese Landen gemaecte/ ghemerckt/ oft ghesloot souden zijn/ ende sonder selue en souden die in Indien oock niet mogen ontfangen worden / ende also souden dese Landen floreyen/ ende met Inwoonders verbult worden.

Dese voordeelen ende weldaet en souden niet allenlick ghenieten die van Hollandt ende Zeelandt/ maer alle de gemieet de Provincien souden daer wel by varen/ soo wel Gelderlandt, Vrielandt, Overyssel, Groeninghen ende Utrecht, als andere/ daer het volck sich tot den aerkepe soude willen begheuen/ dewyle een vruchtbaer Kerrijck en een Kerbeptsaeembolk/ de landsaten rijck maecte. Ende oft onder de selue eenige waren/ daer de Inwoonders niet seer tot hantwercken gheneghen en zijn/ soo souden sy (mids aende yrtghewerken van Brabant, Vlaendren, ende andere verheerde Landen / eenighe clepne voordeelen gheue) de selue tot haer trecken/ waer toe den goeden rooy/ lastocht/ ende huyshuere die daer hebben/ oock seer souden helpen: so dat wt Hooghduytchlandt, Oostlandt, ende Enghelandt, oock veel Nederlanders herwaerts souden comen woenen/ en haer in dese vereenichde Landen/ d'een hier ende d'ander daer/ nae dat het voer haer neiringhe best soude ghelegheit zijn / comen neder slaen: Sac wt Brabant en Vlaendren sonder noch groete menichee herwaerts comen om van het Spaensche en Antichristische jock bezijt te wesen/ waer dooz dese Landen in menichte van volck seer soude toenemen/ daer dese Landen ter contrarie apparent zijn haer meiste volck ende neiringhe dooz den vrede ter verliesen / soo selve dooz desen middel niet voer comen en worde / ghelijck in mijn voozgaende gheschift en bewesen is.

Dat de Schipvaert hier mede oock seer soude versterckt zijn / ende veel Bootvolck mede aenghequeect worden/ ende in vaert ghehouden / can men wt het ghene voorszreuen is genoech sien/ want so den West-Indischen handel van t'Zout ende Hupden/ diemen in groot perijckel gedreuen heeft/ by de hondert Schepen heeft in de vaert ghehouden / wat soude het wesen alsmen bouen het Zoudt / noch de Supheren / diuersche Bouen / Olien / Wijnen / ende andere waren niet der tijt daer toe verruyghen. Zinde dit maer een reyse van 4. oft 6. maenden in t'gaen en comen / welcken tijt men menichmael laet om een reyse inde Straet oft selve in Spaengien de boen / ende hier soude voer de Bootghesellen oock wat meer als ordinaaris te verdienen zijn.

Tis wel soo dat het noch dyp oft vier Faren soude moghen arnloopen/ eer men de vruchten ende nuttigheden hier van te deghe soude smacken / ende dat onder

ondertuffen de neeringe hier soude moghen comen te flappen / waer dooz veel lieden aparentelijck nae Zabaut ende Vlaenderen souden vertercken als sp gewoelden dat de neeringhe daer beter ware als hier.

Maer hier teghens moerten oock considereren dat veel lieden op hope dat desen handel de neeringhe hier worder soude doen beteren / het hier soo langhe soudé houden als het haer mogelick ware / soo Ambachslieden / Schippers / Boeren / als Arbejders: En tis oock wel te geloouen dat eenige duyfenden lie-
ner met Vrouwen ende kinderen souden nae Indien varen / als datse souden onder het Pausdom woonen / want alsoe de reyse cozt is cause met Vrouwen en kinderen wel ghedaen worden / gelijk wt Spaengien veel duyfenden ber-
waerts varen / ende weynige Bloten ouer vaeren oft sp nemen veel Vrouwen mede / ende dit waer voozwaer oock gheue clepne weldaet vooz vele vrome
Gohyzeefende lieden / die in tijt van quade neeringhe qualick middel hebben om haer huyfghesin te onderhouden / als men haer een landt wese daerse haer
wel souden mogen erneeren / ende met een goede Conscientie wonen ende den
roft winnen. Die oock alsoe dese Landen verlieten ende in Indien ghinghen
woonen / souden dese Landen gheen cleen voordeel ende profijt doen / ende ben
van opinie dat eenen Man die derwaerts giuck woonen / dese Landen meer
voordeel soude doen / als vele die hier int Landt bliuen woonen.

Wpders soude dit oock eenen middel zyn om den Coninck van Spaengien
Inden toom te houden / ende hem te verhinderen / dat hy tegen desen Staet / oft
teghen die van Oost-Indien, oft oock teghens icmant van onse Gheallieer-
de / niet en soude dozven aenvangen: eendeels om dat zijne middelen seer sou-
den afnemen: Want hoe wy in Indien meer roenamen / hoe hy meer afnemen
soude: anderdeels om dat hy soude vzerfen / soo hy teghen ons vers dede / dat
hy apparentelijck zijn ghehele Indien soude verliesen / want soo wy maer 3.
oft 4. Jaer tijts en hebben om ons in Indien vast te maken / sullen daer wel
soo diep in ghewortelt zyn / ende met de Indianen soo verre int verbont ende
vzienschap comen / dat hy daer nae te laet soude opstaen / om ons daer weder
wt te erijgen. Ende so wy d'eerste Jaer daer 2000. manne hadden / wy soudens
der het tweede Jaer wel 4000. hebben / ende alsoe Jaer op Jaer so gaen ver-
menichvuldigen / dat het niet te twijfelen en is / oft soudens daer eer lange Ja-
ren herscheyden goede vaste Steden hebben.

Dact is noch een oorzaecke die den Spaengiaert oock seer doet vzerfen
d'Indien eens quijt te worden / soo wy daer enen voet in cregghen / dwelck is
dat het volck dat hy teghenwoozlich in Indien heeft / dooz lanchtheyt van tij-
den begint van Spaengien te verbycemden / ende worden de tyraunische re-
gheringhe ende sware belastinghen soo moede / datse maer een goede occasie
en bespieden / om haer daer van t'ontlasten. Dese verbycemdinghe heeft ten
deele haren oorzponck / wt de houwelicken die daer zyn gheweest tusschen de
Spaniaerden / ende d'Indiaensche Vrouwen / als mede tusschen d'Indianen
ende de Spaensche Vrouwen / waer wt dan Mesticos ofte half geslachten zyn
gheromen / die haer meer vooz Indianen als Spaegniaerden zyn houdende /
ende der haluen ooc meer d'Indien haer Vaderlant / dā Spacnguien te gedaē

Soo den Spaignaert metter tijt den Dzebe oock wilde bzekien en niet doen na behooren/soo en sullen die vā dese Landen op den Spaenschen handel niet veel behooven te paffen/want sullen in Indien soo goeden Traficque hebben/ende van alles wat Spaengien ons gheeft/soo welc onuen voorszien zijn/ dat wy Spaengnien wel sullen connen missen: Oec en is den Spaenschen handel op veel nae niet vā soo grooten voorzdeel als hy vooz desen geweest heeft/ ende in tijt van Dzebe sullen dese landen niet het vierde deel so veel nutticheyt daer wt trecken als sy over 15 of 20. Jaren ghedaen hebben.

Maer daer restiert noch dat ich eenige teghenwoydinghen beantwoorde/ diemen hier teghen soude mogen doen: welke zijn na mijn opinie voornemlick dype. Deen is dat wy hier te lande niet volcx ghenoech en hebben om die landen te gaen bewoonen. Ende/ oft wy volcx ghenoech hadden/ dat het niet raetsaem en ware dese landen van Inwoonders te ontblooten/also onse meeste macht daer in bestaer: Dander is, dat de lieden van dese landen /in Indien, mits de hitte/niet wel en souden connen aerden, oft oock aerbeyde/ ende datse verhaluen daer so goet profijt niet en souden doen/als de Spaignaerden/ diet alles dooz hare slauen doen. Eyndelick/ dat als wy de mopte/ perptiel en onkosten souden gedaen hebben/ dat andere natien daer dan het profijt vā soude genieten/ of daer mede comē wonē/ en ons also dien handel ten deele ontreckē.

Wat het eerste belangt/tselue wordt ten deele beantwoort met tgerne ick beuen verhaelt hebbe/namelick dat dooz de neivinge/veel Cooplieden ende Ambachtlieden wt andere landen hier soude comen woonen/ so dat vooz eerst de menichte dier in comē soude/meerder soude wesen/als die van hier na Indien vertrecken souden. Ende also verscheyden Ambachten in Indien niet en souden mogen gedaen worden/soo en souden de Ambachtlieden derwaerts niet veel varen: Rijcke Cooplieden die hier haer gemack connen hebbē/ sullen daer ooc niet henen willen /so dat daer voornemelic volc dienen die tot de landneivinge bequaem zijn/en daer verstant van hebben/diemen wt Hoorchduytslant/Oostlant, Denemercken en andere Noozdesche landē genoech sal becomē/ twelck meest een Verthepfaem volck is/die niet seer heerschende en zijn/maer met den aert van onse Lantsaten wel ouer een comen/en welke landen thien mael volckrijcker zijn als Spaengien: oock zijnder de lieden vele so arm/datse haer niet en sullen connen verergeren met haer landt te verlaten: Wouen dien soude wt Spanien veel Nederlanders rjigen/die wetē wat profijte in Indien te halen zijn/die ooc willich soude zijn/om derwaerts te varen/ als ooc eenige die wt Bresilien en d'Eplanden van Canarien vertacght zijn/so datmen volcx genoech soude rjigen wt andere landen/sonder dese landen t'ontblootē/ende souden oock alsoo gelijk als een dobbel nederlandt hebben.

Het volck bande Noozdesche landen heeft het verstant niet so goet noch so veel couragie als volc van dese landen wel heeft/so dooz de coude van het climaet/baerse gebozen/als datse niet geoeffent en zijn/en daerom tot de oorloge niet soo bequaem/als die vā dese Landē/maer dese swaricheyt is noch cleyn/want alse wt dese lāden maer goede cloecke Overste en hebben/die het volck wel weten te regieren/ sullen metter tijt wel wat cloecker en beter gheoeffent worden/en is te verhoopen dat dooz de veranderinge bande locht / en de goede

omversatte hare humeuren oock wat sullen veranderē / En dat dooz de hitte vā de sonne het flegmatick humeur vermindert zijnde / de Colera sal wassen en toecnemē: waer doozse meer scherpzinnicheyt en cloermoedicheyt sullen vererijgē / ende also niet alleenlick t' volck vande getemperste deelen van Europa gelijck worden / maer metter tijt oock overtreffen: dan dit en is geen materie dooz t' oopliedē sullen het selue de Naturalisten beuelen / ende hun laten oozdeelen oft dit soo soude moghen volgen / ende sien oft ons de hitte soude verhinderen daer te arden of te aerbeyden.

Om het contrarie hier van te bewijzen / en hoene maer der uarenheyt te verhalē / die ons heeft geleert dat de Nederlanders waer sy comē / t' sy in Spaegnen, Canarien, Barbarien, Guinea, Oost oft West Indien, oep al de steden van die lāden overtreffen in aerbeydenheyt: en al en hadden wy gheen ander pzeune als van het Soudt dat in west-Indien gheaelt wort in een seer heet Climaet / twelck den meesten aerbeyt is die ick achte dat ter werelt gedaē wort / so soude tselue genocch wesen om dit te betuygen / ende nochtans en heeft men niet bevonden dat aen eenighe Schepen die der waerts gebaren zijn / opt volck heeft ontzickē: cude die eens der waerts ghebaren hebben / synder dickwils weder gekeert. Men moet oock aenmercken dat de daghen ende nachten daer meest euen lanck zijn / ende dat de hitte des dachhs dooz de lange coude nachten gematight wort / als mede dooz de gedurige Ooste Winden die daer Jaer wt Jaer in wapen. Den grootsten aerbeyt die in de steden ende inde Supheriorculens moet gedaen worden / cammen wel by nachte doen. En soo veel den Ackerbouw belangt daer toe heeft men tijt van t' smorgens ten 7. of 6. uren totten 10. uren toe / en daer na weder van des naermiddachs ten 3. uren tot t' savonts 6. oft 7. uren / twelck zijn 8. oft neghen uren / daechs: en almen rekent wat d'aerbeyders hier te lande werken / men sal bevindē datse niet langer en aerbeyden als den voorz. tijt. Men can daer oock het geheel Jaer dooz int velt werken / daer in hier den meesten tijt dooz de coude en ongetempert weder wort verhindert. Het weder is oock dickwils overtrocken / ende dan is het daer mede roek: ende oft het schoon reghent / soo en hindert den reghen soo veel niet als inde esude landen: oock almen maer een schaduwe boven t'hoest heeft vooz de sonne / soo is de hitte mede heel verdraeghlich / waer toe geen Inbennen en souden ghehaken om niet seer clepne verhinderunghe vooz den reghen ende de Sonne bezijs te zijn / ende ghelijcke wel inden aerbeyt oft opde reyse te continueren.

Dat men meynt dat de Spatquaerts met hare slaven proffitchiker souden aerbeyden als wy selue is ooc misverstānt want men seyt gemeenlick / dat met ongetwillige honden quaet hāsen vangen is / en dat ongewilligen aerbeyt waer valt: dat volck arbeyt so lange als den stock opden rugge is: Al wat sy doen is sonder industrie / alles doende als onberuiftrige dieren met grooten arbeyt. En man vā desen lande sal meer wercks aflegghen als d'z Swerten / die groot gelt costen: en als sy reuzen onwillige cryghen / so vergenē sy haer seluen oft haeren van t'onger om haer Meesters spijt te doē want weten anders geenē middel om haer te verliken dan datse hare engenadige Meesters soo doen haer ghelt verliesen / ende also wort die lande als peynacht die dooz veel slaven rijk is / in costen t' armen als bare sterfte onder comt. Almen oock insiet de groote schattingen ende onkosten die de Portegiesen en Spaignaerts hebben int gaen en comen / so sal men moeren v. kenne dat wy groot daghloonen gheuende / noch meer vsozdeels sullen doen: op sy / al hadden sy de slaven ende de montosten om niet.

Opndelick salmen hier op seggen/ Sal het dan altijd te arbeypden zyn: als men wil arbeypden/men behoeft daerom in Indien niet te loopen/ maer een yder can in zyn eigen landt wel tot arbeypden comen. Hier op is de antwoorde dat in dese Landen schier ouer geheel Europa de dach-loonen so kleen zyn/ voornemelick voor die lant bouwen/dat sy nimmermeer so veel niet arbeypden en rōnen verdienen/dat eens tot ruste mochten geraken/ maer moeten altijd arbeypden/daer men in Indien door de vzychtbærheit/en rijkdom des lants/in wepnich tijts so veel sal rōnen verdienen/dat men sich na eenige Jaren arbeypen sal mogen tot ruste begeuen. Ten lesten wort geseyt dat als wy de moyte hadden gedaen/andere daer het geuet van souden trecken:maer als men insiet wat groote ontosten datter gelegē zyn in het opzichten van eenige Colonias, wat bequaemheyt wy daer toe hebben van Scheyen/en andere voordeelen die ick bouen verhaelt hebbe dat dese landē hebbe/ meer als eenige van Europa, so salmen soo seer niet vreesen/ dat ons andere natiē en werch souden ondergaen. En also dese Populatie niet alleen en soude wesen tot voordeel van dese lāden/maer voor alle onse Gealkerde en nabueren/en dat daer nede den Spaignaert in ballance soude gehouden wesen: so ware het cock wel te open dat men niet haer een Accoozt soude mogen maken/ datse in eenighe Jaren iergelycke niet en souden beginnen/of als sy sulcx wilden by der hant nemē/datse so verre van onse plaersē souden bliuen/dat wy daer niet by en souden vercozt wesen: en als het al ten quaetsten quame/ so souden wy noch wel voordeel trecken daer andere schade soudē doē/gelyck het op de Custen vā Guinea gaet/daer andere voor desen hebben gebarē/maer nu onse scheyen daer comen/ so bliuen sy t'huyse.

Men moet niet meynen dat tgene ick hier bouen hebbe verhaelt/maer ydele inreedingē en zyn/want de erbarentheyt leert ons/wat groote rijkdomen Spaignien wt d'Indien heeft vercregen/soo dat sulcx by niemant en can oft en mach ontrent worden. Insgelyck weetmen hoe Nuova Spania, Brasilia en Peru in korten tijt vande Spaignaerts is gepeupleert/ende hoe sy daer vermenichfuldicht zyn. De Eylanden van Canarien, Madera, en de Vlaemsche Eylanden/die by Indien in vzychtbærheit noch rijkdom niet en mogen vergeleken worden/die connen ons noch tot een exempel dienen/ende leeren wat voordeel dat in het bouwen en beseten van nieuwe Landen gelegen is: Na den geheelen Verbodem getuycht sulcx/want alle Landen also bewoont zyn geworden. En als men dan vergelijckt onse Natie by de Spaignaerden/ende wat voordeel wy in desen deele op haer hebben/so meyne ick dat wy niemant hier in en sal weder spreken.

Dit is dan tghene ick tot waerschouwinghe over den handel van West-Indien hebbe willen segghen/niet twyfelende oft een yder siet daer by ghenoegh/wat dese Landen daer aen is gelegen/en dat het selue eenen middel is/waer door sy in neeringe/volck/en voorszpoet sullen wassen en toenemē/ende consequentelick dienende om desen Staet te mainteneren: ende dat so wy (bouen de andere swaricheden die wt den Vrede sullen spruyten) den seluen handel noch comen te verlaten/niet anders en hebben te verwachten/als de wterste ellende ende verderf vā desen Machtighen staet/ende van vele vrome Inwoonders/die door de quade neeringe sullen inqeten verloopē/ en eenighe in des byants landen gaen woonen/ daerse metter tijt/ende des byants verlepdinge/ vā vrienden byanden souden mogen worden.

Na ick houde dattet schier beter ware sich den byant geheel over te geben en vā hem

hem genade te begetrē/so mocht hy noch eenichsins tot mede-doogh/saemheyt be-
weecht worden/ dan dat wy schynen hem te mistroutwen/ en ons noch eenichsins
tegen hem te willen stellen/ en ons nochtans van onse nu ddele ontblootē en ont-
wapenen/ en hem also gelijc r'weert inde hant geuen/om ons daer mede te doodē.

Dan ick achte dat sommige hier op het oudt Liedeken sulken singen/namelic so-
den byant dit niet en wilt consenteren/so soudemen daerom moeten in d'oorloghe
blijuen/en de landen zijn so veel ten achter datse die niet langer connen sustineren.

Nu oft den west-Indischen handel ons so veel importeert/datmen lieue niet pe-
rijckel vande landen in d'oorloghe behoorde te continueren dan dien te verlaten/
tselue machinen wt her voorsz/als mede wt de Louen genoemde discoursen by an-
dere Liefhebbers ghemaect gheuoech sien.

Dat de landen so souden ten achter zijn ende verarmt/datse d'oorloge niet langer
en souden connē onder houden/ tselue soudemen qualick connen doen geloouē aen
pemandt die siet hoe volck-rijck dat de selue zijn/ hoe sommige Steden in de selue
meer klozeren als eenige andere in Europa,wat rijckdom de Ingesetene hebben/ als
mede wat grooter incomen vele Steden, Gasthupsen/ Wechhupsen ende ander ge-
stichten hebben/die Jaerlicx renten aencoopen/schier niet wetende wat met t'gelt
doen/ als oock tot wat grootē rijckdom eenige geringe persoonen met dese oorloge
zijn gheraect/maer souden veel eer geloouen dat wy van weelde steruen/ als
vā armoede wt teuren: Ondertuffchē so is de gemeene sake ten achter/en t'schynē
datmen lieuer het lant wil latē verlozen gaē/als aen die middelen roeren/ oft dat-
men den rijcken wat meer soude willen belastē/om de arme gemeente te verlichtē.

Maer wat sal het ons mogen baten dat onse steden rijck/onse hupsen wel gebou-
en costelijc verciert zijn/als andere die souden bewoonen/en wy in vzeemde landen
hallingen souden moeten wesen: wat soude ons den rijckdom der Gasthupsen
ende andere gestichten ooc baten/als wy in vzeemde landen/ in bossen/velden/ende
straten van ellende soudē moeten steruen? wat sal het ons ingelicx baten/ dat wy
middelen hebbē om onse kinderē een goede erffenissee na te laten/en mede om onse
Wouwen en Dochters fracy ende tierlijc t'onderhouden/als vzeemde tselue soudē
eruen/ende dat Popen/Monniken/Syaengnaerts en andere Kostianen de selue
souden beslapē/ende niet gewelt ontvoeren? gelijc wy in dese langdurige oorloge
niet dan te veel en hebben gesien: wat sal t'eyndelijck helpen dat wy so mannelijck
ende standruasttelick vooz het Vader' ant gestreden/en eenen eeuwigen lof vercre-
gen hebben/so wy nu niet eenich oneerlick/onprijctelick/of bedziechlick accoort,
den seluen beneuens de vzijsheyt comen te verliesen/en eenen spot vā alle de weirel-
worden/om dat wy ons de goede occasie van onse behoudenissee/ ende geheele ver-
lossinghe/beneuens onse gherechticheyt soudē hebben laten ontrecken?

Wilt den byant niet consenteren in ons redelijck versoek/so is te hope dat God
hem als Pharao het herte verhart/tot zijn verderf/ ende tot onser verlossinghe/ ian
wanneer ic soude hoozen dat hy by zijn vooznemen blijft/namelic van niet te con-
senteren inden Indischen handel/ ende dat hy soude willen Ieroboams Calueren,
oft zijn grouwelijcke Mis-offer hier weder oprechten/oft anders dē Wred niet a-
gaen/so soude my duncken dat ick Pharaos stemme hoorde seggē tot zijnen Coet-
ser/spant den Wagen in/ ic wil Israel na iagen/en dat hy also niet anders en soude
karen als Pharao/ende dat God het begonnen werc onser verlossinghe wt de han-

ben onser vpauden soude volboeren tot vryheyt van ons gantsche Vaderlandt.

Waer oock te hopen dat die vande verheerde Landen (die nu gevoelen waer toe datse getomen zijn/ende hoe dat d'authoziteyt der Staten en hare Privilégië onder de voer getreden worden/ welck dese Vrede-handelinge genoech wt wyft/ ons tot een exempel) haer souden vertoecken/ en dat sy sose noch een droppel goet Nederlandts bloet in tlijf hebben/d'occase van haer verlossinge sullen waer nemē/ ende sien waer toe sy van naturen ende van eedts wegen verplicht zijn/ namelijk om de vryheyt ende haere privilegien te beschermen/ en vooz te staen/waer toe het den rechten tijt sal zijn/ soo desen Vrede niet voozt en gaet/ ende datse mede sullen mercken/so den Vrede getroffen wort/en die van dese landē met den Spaignaert Vrede maerken/dat haer dā schier alle hope van vryheyt benomen wort/en dat sy onder het iock sullen moeten bliuen. Somen oock wilt vergelijken den staet daer dese landen in het begin van de oorloge in warē/ als mede ten tijde van den grootē Commandeur / insgelijck in het ouergaen van Zabant en Vlaenderen / ten tyde van de Spaignsche Vloet/ en den Graue van Leicester/by den stant daer de landen nu in zijn/ en datmen het incomē datse doen hadden/ rekene by t'gene sy nu hebbe/ en daer noch de Interesten afreken vande t'achterheden der landen/ so houde ick dat het incomen supuer noch onghelijck meerder soude bliuen/ als het in die endē was: Datmen daer beneuens in siet wat hulpe en assistentie ons van de naburige Princen wort aengebode/by het gene wy in die tijt van haer hadde/men sal vooz waer moeten bekenmen dat wy van weelde clagen/en nu beier middelen hebbe toe onse bescherminge als opt te vozen. Men moet bekenmen dat de platte landē/als mede de ghemeene lieden veel beswaert zijn/en dat de lanckedē seer clage: maer dit en comt haer niet vande belastinge (want sy en zijn nu niet meer beswaert als ouer eenige jaren) dan het comt wt de quade gewassen die wy nu verscherpde jaren ghat hebben/en al waer het in tijt van Vrede/so en zijn wy hier van niet meer verskerd als nu/en God ran ons dan so wel besoeckē met onbruchtbaerheyt als in oorloge/en men soude wel eenighen middel vinden/om de rijcke lieden wat meer te mogen belaste/so souden d'arme daer mede seer verquict zijn. Segtme hier op/dat de rijcke lieden ende Cooplieden veel sullen vertrecken somen haer wat meer wilde schatte/ten zijn maer praetgens/de Cooplieden ende andere rijcke liede en sullen om wat schattinge wil/niet vertrecken/noch hare neiringhe die hier gelegen is/ verlaten: t'ontsparen van een costelijck cleet/en een banket of twee in t'jaer/sal haer selve wel weder inbrengen/ende wat den Coopmā aengaet/die sal gelijcke wel vertrecken/soo dooz den Vrede de neiringe manqueert/en wat sal het dan baten/datmen hem soude verschoonen als wy daer na d'een met d'ander sullen quijt wordē/ daer zijn veel Landen die in geen oorloge en zijn / daer de rijcke meer belast worden als in dese Landen/daer sulcken waeren oorloghe is.

Daer mede ick dit wil beslupte: Onsen genadigē God biddende dat sy de E. Ma. Heeren Staten wysheyt ghebe in alle haer doen/en allen Achtophels raet/die reghens den welstant deser Landen soude moghen gegeuen worden wil ter schande maken/ende daer en tegens vrome Chufais verweckē/die vooz goedē raet/tot behoudt onses Vaderlandts/des vpaunts listicheyt mozen ontdecken/ op dat wy en onse nacomelingen gheen oorsack en hebben/ om te laet ons vooz God ende de menschen te berlagen ouer onse slechticheyt/maer dat wy ter contrarie de vertregen vryheyt beyde naer Ziele ende Lichaem mogen behouden. Amen.

✓ 175.00

